183186 ـ دلایل کسانی که نماز مردان را در مسجد واجب می‌دانند

سوال

دلایل کسانی که قائل به عدم وجوب نماز در مسجد هستند چیست؟ همینطور دلایل کسانی که آن را واجب می‌دانند؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولا:

علما ـ که رحمت الله بر آنان باد ـ درباره‌ی وجوب نماز جماعت در مسجد بر دو قول هستند که هر دوی این اقوال در مذهب احمد روایت شده است:

قول اول: نماز جماعت در مسجد واجب است.

قول دوم: نماز جماعت در مسجد واجب نیست، و اگر مرد در خانه‌اش نماز را به جماعت بخواند صحیح است و گناهی بر وی نیست.

مرداوی ـ رحمه الله ـ می‌گوید: بر اساس صحیح‌ترین روایت از دو روایت، وی اجازه دارد این کار [یعنی برگزاری نماز جماعت به جای مسجد در خانه] را انجام دهد... و روایت دوم این است که اجازه ندارد [به جای مسجد] در خانه [نماز فرض را به جماعت] انجام دهد (الانصاف: ۲/ ۲۱۴).

قول اول [یعنی وجوب جماعت در مسجد] همان قولی است که ما نیز برگزیده‌ایم و این انتخاب شیخ الاسلام ابن تیمیه و شاگردش ابن قیم و شیخ سعدی و ابن باز و ابن عثیمین ـ رحمت الله بر همه‌ی آنان باد ـ است. برای توضیح بیشتر به پاسخ سوال شماره‌ی (120) مراجعه نمایید و همینطور سوال شماره‌ی (38881).

ثانیا:

کسانی که قائل به مذهب اول یعنی وجوب نماز جماعت در مسجد هستند، به این ادله استناد کرده‌اند:

دلیل اول:

از ابوهریره ـ رضی الله عنه ـ روایت است که رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: قسم به آنکه جانم به دست اوست،

قصد کرده‌ام که دستور دهم هیزم جمع کنند، سپس دستور دهم نماز را برگزار کنند و اذان دهند، سپس مردی را دستور دهم که برای مردم امامت کند، آنگاه خود به نزد مردانی روم [که در نماز حاضر نشده‌اند] و خانه‌هایشان را بر آنها به آتش کشم. قسم به آنکه جانم به دست اوست، اگر یکی از آنان گوشتی بر استخوان یا دو پاچه‌ی خوشمزه می‌یافت حتما در عشاء حاضر می‌شد به روایت بخاری (644).

وجه استدلال: پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ قصد آتش زدن خانه‌های کسانی را نموده که در نماز حاضر نمی‌شدند و دیگر بیان نکردند که آنها در خانه‌شان به جماعت نماز می‌خوانند یا خیر؟

دلیل دوم:

از ابوهریره ـ رضی الله عنه ـ روایت است که گفت: مردی نابینا به نزد رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ آمد و گفت: ای رسول خدا، من کسی را ندارم که مرا به مسجد آورد، پس از رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ خواست به وی اجازه دهد تا در خانه‌اش نماز بخواند. پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ به ایشان اجازه داد، اما همینکه او پشت کرد تا برود، فرایش خواند و فرمود: آیا اذان را می‌شنوی؟ گفت: آری. فرمود: پس استجابت کن به روایت مسلم (۶۵۳).

وجه استدلال: اگر نماز جماعت در همه جا جایز بود، بی‌شک پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ به آن نابینا اجازه می‌داد که همراه با خانواده‌اش در خانه نماز را به جماعت بخواند؛ زیرا ایشان ـ علیه الصلاة والسلام ـ میان دو مساله مخیر نمی‌شد مگر آنکه آسان‌ترینش را ـ تا وقتی گناه نبود ـ انتخاب می‌کرد.

ابن منذر ـ رحمه الله ـ می‌گوید: وقتی نابینا [برای عدم حضور در مسجد] رخصت ندارد، من باب اولی بینا نیز رخصتی ندارد (الأوسط: ۴/ ۱۳۴).

دلیل سوم:

از عبدالله بن مسعود ـ رضی الله عنه ـ روایت است که گفت: کسی که می‌خواهد فردا الله را در حال مسلمانی دیدار کند به این نمازها در همان جایی که برایش اذان گفته می‌شود پایبندی نماید، زیرا الله برای پیامبر شما ـ صلی الله علیه وسلم ـ سنت‌های هدایت را قرار داده و اینها از سنت‌های هدایت است و اگر شما در خانه‌هایتان نماز می‌گزاردید چنانکه این متخلف در خانه‌اش نماز می‌گزارد، بی‌شک سنت پیامبرتان را ترک کرده بودید، و اگر سنت پیامبرتان را ترک گویید حتما گمراه می‌شوید. و ما می‌دیدیم که از حضور در این [جماعت] سر باز نمی‌زد مگر منافقی معلوم النفاق، و شخص را در حالی می‌آوردند که دو مرد دو طرف او را گرفته بودند، تا آنکه در صف قرار داده می‌شد به روایت مسلم (۶۵۴).

و معنای همان جایی که برایش اذان داده می‌شود یعنی در مساجد.

و در لفظ دیگر نزد مسلم (۶۵۴) آمده است: همانا رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ سنت‌های هدایت را به ما یاد داد و از جمله‌ی سنت‌های هدایت، نماز در مسجد است که در آن اذان گفته می‌شود.

وجه دلالت: وی شرکت نکردن در نماز جماعت در مسجد را از نشانه‌های منافق قرار داده است.

دلیل چهارم:

از ابن عباس ـ رضی الله عنهما ـ از پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ روایت است که فرمود: کسی که اذان را بشنود و در آن حضور نیابد نماز ندارد مگر از روی عذر به روایت ابن ماجه (۷۹۳). شیخ آلبانی ـ رحمه الله ـ در صحیح ابن ماجه آن را صحیح دانسته است.

مراجعه نمایید به سوال شماره‌ی (120) و (8918) و (40113).

اصحاب مذهب دوم که نماز جماعت در مسجد را واجب نمی‌دانند به این ادله استناد کرده‌اند:

دلیل اول:

از جابر بن عبدالله ـ رضی الله عنهما ـ روایت است که رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: زمین برای من مسجد و [پاک و] پاک کننده قرار داده شده است به روایت بخاری (۳۳۵).

می‌گویند: این دال بر آن است که بنده در هر جایی از زمین نماز خواند نمازش پذیرفته است، چه مسجد و چه جای دیگر.

دلیل دوم:

از عائشه ـ رضی الله عنها ـ روایت است که گفت: رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ در خانه‌شان نماز خواند در حالی که بیمار بود، پس نشسته نماز را به جای آورد و پشت سر ایشان گروهی به نماز ایستادند [و به وی اقتدا کردند] پس به آنان اشاره نمود که بنشینید» به روایت بخاری (۶۸۸).

وجه استدلال: اگر جماعت در مسجد واجب بود پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ به آنان امر نمی‌کرد که پشت سرش و در خانه‌اش به وی اقتدا کنند یا به آنان امر می‌کرد تا نمازشان را در مسجد دوباره بخوانند.

ابن رجب ـ رحمه الله ـ می‌گوید: «و در آن [این معنی وجود دارد که] بیمار [می‌تواند] با کسانی که برای عیادت به نزدش آمده‌اند به جماعت نماز بخواند تا فضیلت جماعت حاصل گردد.

و ممکن است که از این روایت چنین استدلال نمود که حضور در مسجد برای جماعت بر تک تک مردم واجب نیست،

چنانکه روایتی نزد احمد چنین است، زیرا ایشان به آنان دستور نداد تا نمازشان را در مسجد دوباره بخوانند، بلکه به همان نمازشان در خانه‌اش اکتفا نمود» (فتح الباری ابن رجب: ۲/ ۲۴۱).

دلیل سوم:

از عتبان بن مالک انصاری ـ رضی الله عنه ـ روایت است که گفت: «من برای قومم بنی سالم نماز را امامت می‌کردم، پس به نزد رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ آمدم و گفتم: بینایی من ضعیف شده و سیل مانع از رفتن من به مسجد قومم می‌شود، بنابراین دوست دارم اگر بیایی و در جایی در خانه‌ام نماز بخوانی تا آنجا را برای خود به عنوان مسجد قرار دهم. پس فرمود: ان شاءالله چنین می‌کنم به روایت بخاری (۸۴۰).

دلیل چهارم:

از یزید بن اسود ـ رضی الله عنه ـ روایت است که گفت: همراه رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ در حجی شرکت نمودم، پس همراه او نماز صبح را در مسجد خَیف خواندم. هنگامی که نماز تمام شد و [به سوی نمازگزاران] رو کرد، دو مرد را در آخر جمع دید که همراه او نماز نخوانده‌اند. فرمود: آن دو را نزد من بیاورید آن دو را آوردند در حالی که از ترس می‌لرزیدند. ایشان ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمود: چه چیز مانع شد که با ما نماز بگزارید؟ گفتند: ای پیامبر خدا، ما در محل توقف‌مان نماز خوانده‌ایم. فرمود: چنین نکنید. اگر در محل اقامت خود نماز گزاردید سپس به مسجدی آمدید که گروهی نماز می‌گزارند با آنان نماز بگزارید، چرا که این برای شما نافله به حساب می‌آید به روایت ترمذی (۲۱۹). شیخ آلبانی در صحیح سنن ترمذی آن را صحیح دانسته است.

وجه دلالت: آنها نماز جماعت در مسجد را ترک گفته و در محل توقف‌شان به جماعت نماز خوانده بودند و پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ این کارشان را انکار نکرد (یعنی نگفت دیگر در محل اقامت خود نماز نخوانید و صرفا بیان نمود که اگر در مسجد حاضر شدند و دیدند گروهی جماعت می‌خوانند با آنان وارد نماز شوند چرا که این برایشان به عنوان نافله خواهد بود).

همچنین پاسخ سوال شماره‌ی (178385) را ببینید.

والله اعلم